

PROCES PRZEKSZTAŁCANIA KOREI W JAPOŃSKĄ KOLONIĘ NA PRZEŁOMIE XIX I XX WIEKU

Wstęp

W rejonie Azji Wschodniej przez wiele stuleci hegemonię miały Chiny. Górowały nad innymi państwami regionu pod każdym względem – demograficznym, gospodarczym, kulturowym, wojskowym. Sytuacja zmieniła się jednak w drugiej połowie XIX w. Chiny, słabnące wskutek braku silnej władzy centralnej i interwencji państw zachodnich, utraciły swoją pozycję na rzecz Japonii, która po roku 1868 rozpoczęła szybki proces modernizacji. Zamiarem Japonii było potwierdzenie swojego znaczenia na Dalekim Wschodzie. Miało się to dokonać dzięki ekspansji zagranicznej. Jedną z ofiar japońskich zakusów terytorialnych była Korea. Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie złożonego procesu, jakim było przekształcanie Korei w japońską kolonię na przełomie XIX i XX w.

Cesarstwo Japonii jako wschodząca światowa potęga

Japonia przez ponad dwa stulecia była zamknięta na kontakty z zagranicą. Polityka izolacjonizmu, *Sakoku*¹, rozpoczęła się w latach 30. XVII w. wraz z wprowadzeniem przez szoguna Tokugawa Iemitsu kilku aktów prawnych, z których najważniejszy był Edykt o zamknięciu kraju² z 1635 r. Władze Japonii zakazały wstępu obcokrajowcom oraz uniemożliwiły własnym poddanym opuszczenie kraju pod groźbą kary śmierci. Kontakty z Europą ograniczały się do wymiany handlowej w małej holenderskiej faktorii. *Sakoku* sprzyjało położeniu geograficznemu (Japonia jest krajem wyspiarskim) oraz polityką izolacji prowadzoną w innych krajach regionu.

Okres izolacji zakończył się w 1853 r. interwencją komandora Marynarki Wojennej Stanów Zjednoczonych Matthew Perry'ego, który siłą wymusił na Japończykach podpisanie rok później traktatu z Kanagawy³. Głównym postanowieniem tego do-

¹ Britannica Online Encyclopedia, <http://britannica.com> [20.12.2012].

² D.J. Lu, *Japan: Documentary History*, New York 1997, s. 221-222.

³ National Archives and Records Administration, <http://www.archives.gov> [21.12.2012].

kumentu było otwarcie na handel z USA dwóch portów. Po sukcesie Amerykanów podobne umowy z Japończykami zawarły Francja, Rosja i Wielka Brytania.

Wydarzeniem, które w ogromnej mierze przyczyniło się do sukcesów Japonii w XX w., była restauracja Meiji⁴ z 1868 r. – obalenie szogunatu oraz przejście pełni władzy w kraju przez młodego cesarza Mutsuhito⁵ w wyniku zwycięstwa w wojnie domowej frakcji cesarskiej. Działania nowego monarchy nie spotkały się z większym oporem społeczeństwa przyzwyczajonego do silnej władzy, nie licząc rebelii samurajów w Satsumie z 1877 r. Cesarz przeniósł stolicę kraju z Kioto do Tokio (przed restauracją – Edo) oraz zrealizował wiele reform gospodarczych i społecznych w myśl sentencji *Fukokukyōhei* („Wzbogacić kraj, wzmocnić wojsko”), między innymi reformę podatku gruntowego, sądownictwa, edukacji. Za jego rządów wprowadzono obowiązek odbycia służby wojskowej oraz zreorganizowano armię na wzór pruski. Reformie wojska przyświecały dwa cele – stworzenie armii zdolnej do przeprowadzania zagranicznych interwencji zbrojnych oraz ochrona przed możliwymi interwencjami mocarstw zachodnich. Ponadto cesarz Mutsuhito zniósł system *hanów* (lenn) i wprowadził na ich miejsce nowe jednostki administracyjne – prefektury. W 1889 r. Japonia otrzymała konstytucję, która utwierdzała władzę absolutną monarchy.

W procesie uprzemysłowienia bardzo ważną rolę odegrał rząd. Był on odpowiedzialny za budowę dróg i kolei, początkowo budował także fabryki (które później były odsprzedawane za niewielką część ich wartości prywatnym inwestorom). Władze kraju wspierały również rozwój zaplecza naukowego, niezbędnego dla modernizującej się gospodarki – wysyłały tysiące studentów na amerykańskie i europejskie uczelnie oraz sprowadzały zachodnich naukowców. Pomimo ogromnego postępu, jaki dokonał się w gospodarce Japonii, ten wyspiarski kraj nadal był relatywnie biedny – w 1910 r. przeciętny Amerykanin był cztery razy bogatszy niż przeciętny Japończyk⁶.

Głównym celem japońskiej polityki zagranicznej, po zakończeniu okresu izolacjonizmu, było objęcie władzą cesarza jak najliczniejszych terenów Dalekiego Wschodu. Na takie myślenie o polityce międzynarodowej wpłynęły dwie przesłanki. Pierwszą z nich był bardzo silny japoński nacjonalizm, który miał swoje źródło w *shintō*, japońskich wierzeniach i praktykach religijnych⁷. *Kami*, sintoistyczne bóstwa, otaczały swoją opieką Japonię, która ze względu na boską opatrność miała wieść prym w regionie. Cesarz Japonii był uważany za potomka bogów, a śmierć

⁴ Britannica Online Encyclopedia, <http://britannica.com> [20.12.2012].

⁵ D. Keene, *Emperor of Japan: Meiji and His World, 1852–1912*, New York 2002, s. 121.

⁶ Obliczenia własne na podstawie: A. Maddison, *Contours of the World Economy, 1–2030 AD. Essays in Macro-Economic History*, New York 2007, s. 379; B.R. Mitchell, *International historical statistics: Africa, Asia & Oceania 1750–2000*, Basingstoke 2003; United States Census Bureau, <http://www.census.gov> [23.12.2012].

⁷ Britannica Online Encyclopedia, <http://britannica.com> [30.12.2012].

poniesiona dla monarchy była największym honorem, jaki mógł spotkać żołnierza. Drugim motywem ekspansjonizmu była silna pozycja *zaibatsu*⁸ (dużych rodzinnych konglomeratów finansowych i przemysłowych) w życiu politycznym i gospodarczym Japonii. Uważa się, że zdecydowanie przyczyniły się do prowadzenia przez Japonię agresywnej polityki zagranicznej ze względu na chęć zagarnięcia zasobów naturalnych podbitych terenów.

Cesarstwo Japonii w XX w. wkroczyło z gospodarką kapitalistyczną (ze znaczącym poziomem interwencji państwa), absolutystycznym systemem władzy i armią zdolną przeprowadzać interwencje zagraniczne. Było ewenementem w całej Azji – jako jedyne państwo nie tylko nie poddało się zwierzchnictwu zachodnich potęg, ale potrafiło również narzucić swoją wolę innym regionom kontynentu, między innymi Tajwanowi, Chinom czy Korei. Należy jednak zaznaczyć, że będąc najsilniejszym państwem na Dalekim Wschodzie, Japonia nadal była państwem stosunkowo słabym, zadłużonym i ubogim⁹.

Korea jako przykład przerwanej procesie modernizacji

Joseon, państwo koreańskie istniejące w latach 1392–1897, rządzone przez dynastię o tej samej nazwie, w XIX w. chciało ograniczyć obce wpływy. W tym celu kraj został zamknięty na kontakty z zagranicą. Wyjątek stanowiły Chiny, które traktowały Koreę jako kraj od siebie zależny. Chiny zajmowały w historii i kulturze Korei miejsce szczególne – konfucjanizm odcisnął ogromne piętno na mieszkańcach Półwyspu, w języku koreańskim można znaleźć wpływy języka chińskiego.

Podobnie jak miało to miejsce w przypadku Japonii, Stany Zjednoczone przyczyniły się do zakończenia izolacji Korei. W 1853 r. amerykańska kanonierka USS *South America* wizytowała Pusan, miasto portowe na południowym krańcu Półwyspu Koreańskiego. Amerykanom udało się nawiązać przyjazne stosunki z lokalnymi władzami. Nie nastąpiło jednak spodziewane otwarcie Korei na świat zachodni, czego przyczyną było nastawienie dworu Joseon, obawiającego się, że ich państwo spotka los podobny do Chin, które po przegraniu wojen opiumowych¹⁰ z lat 1839–1842 i 1856–1860 z Wielką Brytanią i Francją (która wzięła udział tylko w drugiej wojnie) w rzeczywistości straciły suwerenność na rzecz mocarstw zachodnich.

W 1871 r. miała miejsce pierwsza amerykańska interwencja zbrojna w Korei, która przeszła do historii jako *Shinmiyangyo*. Celem Amerykanów było nawiązanie stosunków politycznych i handlowych z państwem Joseon oraz ustalenie losów statku handlowego, który, jak się okazało, został zniszczony przez Koreańczyków

⁸ *Ibidem*.

⁹ A. Buzo, *The Making of Modern Korea*, London–New York 2002, s. 15.

¹⁰ Encyklopedia PWN, <http://encyklopedia.pwn.pl> [20.12.2012].

w 1866 r. Amerykańska ekspedycja składała się z pięciu statków wojennych. Sama operacja trwała niewiele ponad miesiąc i przyniosła śmierć ponad dwustu Koreańczykom. Paradoksalnie, akcja wojskowa, która miała zakończyć izolację Półwyspu, wzbudziła jeszcze większą niechęć władz Korei do obcokrajowców (do podpisania Traktatu o pokoju, przyjaźni, handlu i nawigacji między państwami doszło dopiero w 1882 r.). Podobny efekt osiągnęli Francuzi w 1866 r. (ich ekspedycja miała jednak podłoże głównie religijne, nie handlowe).

Ostatecznie okres izolacji Korei zakończył się w 1876 r., kiedy to doszło do podpisania traktatu z Kanagawy między Cesarstwem Japonii a Królestwem Joseon. Japończycy, pragnąc wykorzystać słabość Korei, posłużyli się dyplomacją kanonierek¹¹ i zmusili Koreańczyków do otwarcia trzech portów na handel zagraniczny oraz wyłączenia obywateli cesarstwa spod lokalnej jurysdykcji. Traktat z Kanagawy był początkiem procesu podporządkowania Półwyspu Koreańskiego Krajowi Kwitnącej Wiśni.

W 1863 r. tron Joseon w wieku 11 lat objął Gojong. Regencję w jego imieniu sprawował Daewongun, ojciec nowego króla. Regent był osobą konserwatywną i niechętną kontaktom z zagranicą. Zapoczątkował jednak reformy, które miały na celu usprawnienie działania państwa. Zniósł skorumpowane instytucje rządowe, doprowadził do zmiany zasad sukcesji tronu i zreorganizował armię. W 1873 r. Gojong przejął władzę w kraju. Na jego rządy ogromny wpływ wywierała Myeongseong, pierwsza oficjalna żona króla. Wspierała modernizację kraju oraz sprzeciwiała się rosnącym wpływom Japonii w państwie Joseon. Początkowo szukała pomocy u tradycyjnego sojusznika Korei – Chin, jednak po przegranej I wojnie chińsko-japońskiej z lat 1894–1895 (część działań wojennych miała miejsce na terytorium państwa Joseon, gdzie stacjonowały chińskie wojska, co świadczy o braku możliwości przeciwstawienia się siłom Cesarstwa Japonii) postanowiła zbliżyć się do Rosji, która także obawiała się wzrostu znaczenia Kraju Kwitnącej Wiśni na Dalekim Wschodzie. Myeongseong została zamordowana w 1895 r. z inicjatywy Japończyków, którzy uważali ją za jedną z największych przeszkód stojących na drodze do podporządkowania sobie Półwyspu Koreańskiego.

Jednym z najważniejszych postanowień traktatu z Shimonoseki, kończącego I wojnę chińsko-japońską, w wyniku której życie straciło 35 tysięcy Chińczyków i 25 tysięcy Japończyków¹², było zrzeczenie się przez Chiny zwierzchności nad Koreą. W celu potwierdzenia swojej niepodległości od wielkiego sąsiada w 1897 r. Gojong przyjął tytuł cesarza (w rejonie Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej przyjęcie tytułu cesarskiego oznaczało niezależność od Chin). Cesarstwo Koreańskie istniało

¹¹ Realizacja celów imperialnej polityki zagranicznej za pomocą demonstracji siły militarnej i groźby jej użycia, stosowana przez mocarstwa kolonialne w XIX i XX w.

¹² Armed Conflict Events Data, <http://www.onwar.com/aced/> [29.12.2012].

zaledwie 13 lat (1897–1910), jednak podjęło wysiłek modernizacji, który przeszedł do historii jako reforma Gwangmu.

Fala modernizacji i westernizacji koreańskiego państwa i społeczeństwa dotknęła wszystkich dziedzin życia – od ubioru, przez edukację i służbę zdrowia, po armię. Za czasów Cesarstwa Koreańskiego urzędnicy państwowi byli zobowiązani do zachowania zachodniego *dress code'u*, a żołnierze i policjanci nosili mundury wzorowane na mundurach armii zachodnich. Stworzono system publicznych szkół podstawowych, zezwolono na zakładanie szkół przez chrześcijańskich misjonarzy, rozwijano szkolnictwo wyższe. Rządy cesarza Gojonga to także czas powstania i rozwoju publicznej służby zdrowia oraz wprowadzenia zachodnich metod leczenia. Za szkolenie armii, której liczebność wzrosła z 5 tysięcy żołnierzy w 1890 r. do 28 tysięcy w 1904 r., odpowiedzialni byli rosyjscy oficerowie. Nastąpił również zauważalny postęp w dziedzinie gospodarki – dynamicznie rozwinął się przemysł tekstylny (nastawiony głównie na rynek wewnętrzny), budowano drogi i koleje, do użytku w Seulu, stolicy kraju, zostały oddane pierwsze tramwaje, przeprowadzono reformę monetarną, pojawiły się pierwsze telefony. Rząd Cesarstwa aktywnie wspierał rozwój potencjału ekonomicznego kraju.

Reforma Gwangmu pokazała, że Korea w dłuższym okresie była zdolna podjąć trud modernizacji, nawet przy niesprzyjającej sytuacji międzynarodowej. Sukcesami Koreańczyków zaniepokojone były jednak kręgi decyzyjne w Cesarstwie Japonii. Zdecydowały one o przyspieszeniu działań mających na celu podporządkowanie Półwyspu Koreańskiego władzy cesarza Mutsuhito.

Wojna rosyjsko-japońska z lat 1904–1905

Po przegranej I wojnie chińsko-japońskiej Państwo Środka¹³ było zmuszone zaakceptować utratę zwierzchnictwa nad Koreą oraz włączenie jej do japońskiej strefy wpływów. Sami Koreańczycy jednak nie godzili się na taki obrót spraw i zaczęli szukać protekcji u największego rywala Japonii na Dalekim Wschodzie – Rosji.

Rosja, wykorzystując porażkę Chin w starciu z Japonią, postanowiła mocniej zaangażować się w Mandżurii, północno-wschodnim regionie pokonanego państwa. W tym celu w 1896 r. rozpoczęła budowę Kolei Wschodniochińskiej (która docelowo miała zostać połączona z budowaną już rosyjską Koleją Transsyberyjską), a dwa lata później uzyskała dzierżawę Półwyspu Liaodong¹⁴. Należy nadmienić, że również Japonia była zainteresowana Mandżurią, ze względu na jej bogate złoża surowców mineralnych, między innymi ropy naftowej, węgla kamiennego czy rudy żelaza, których potrzebował japoński przemysł (japońskie złoża surowców mine-

¹³ Tłumaczenie jednej z wielu nazw Chin, Zhōngguó.

¹⁴ Półwysep położony w południowo-zachodniej Mandżurii.

ralnych są niewielkie, dlatego rząd Cesarstwa dążył do podporządkowania sobie terenów bogatych w deficytowe surowce). Dodatkowo imperium carów zwiększało swoje wpływy w Korei – w 1902 r. wprowadziło swoje wojska na Półwysp Koreański. Działaniami Rosji zaniepokojona była Wielka Brytania i zdecydowała się na podpisanie z Japonią pięcioletniego traktatu sojuszniczo-wojskowego w tym samym roku (później przedłużanego), który był jawnie wymierzony w imperium carów.

W styczniu 1904 r., po wielu miesiącach negocjacji, Japończycy zaproponowali Rosjanom następujący sposób rozwiązania problemu podziału stref wpływów w rejonie Dalekiego Wschodu – Mandżuria miała znaleźć się pod rosyjską supremacją, Korea – pod japońską. Wobec braku odpowiedzi 6 lutego 1904 r. Cesarstwo Japonii zerwało stosunki dyplomatyczne z Imperium Rosyjskim. Nowy ład w Azji Wschodniej miał zostać ustalony na polu bitwy.

8 lutego 1904 r., bez formalnego wypowiedzenia wojny, japońska flota zaatakowała rosyjską bazę morską leżącą na Półwyspie Liaodong – Port Arthur. Opinia światowa była zarówno oburzona takim obrotem spraw (Księstwo Czarnogóry, małe bałkańskie państwo, zdecydowało się nawet włączyć do wojny po stronie Rosji w ramach okazania moralnego wsparcia ofierze agresji), jak i nim zaskoczona (nikt nie wierzył w zwycięstwo małego wyspiarskiego kraju w starciu z jednym z najpotężniejszych mocarstw na świecie). W rzeczywistości imperium carów nie było przygotowane do prowadzenia wojny na Dalekim Wschodzie – Kolej Transsyberyjska nadal była w budowie, zdecydowana większość rosyjskiej armii stacjonowała w europejskiej części monarchii. Sama wojna była pasmem rosyjskich porażek, tak na morzu, jak na lądzie. Carskiej armii nie udało się wygrać żadnej bitwy – większość z nich kończyła się zwycięstwem Japończyków, część pozostała nierozstrzygnięta. Konflikt zbrojny, który miał odwrócić uwagę narodu rosyjskiego od problemów wewnętrznych, ostatecznie doprowadził do wybuchu rewolucji w 1905 r.

Traktat kończący wojnę rosyjsko-japońską, w której śmierć poniosło 85 tysięcy Japończyków i 125 tysięcy Rosjan¹⁵, został podpisany 5 września 1905 r.¹⁶ Mediacji między stronami podjął się Theodore Roosevelt, prezydent Stanów Zjednoczonych, za co w 1906 r. został uhonorowany Pokojową Nagrodą Nobla. Na mocy traktatu pokonana Rosja odstąpiła Japonii południowy Sachalin oraz Półwysp Liaodong. Mandżuria miała zostać zdemilitaryzowana. Ponadto Imperium Rosyjskie uznało Koreę jako część japońskiej strefy wpływów. Kraj Kwitnącej Wiśni zobowiązał się jednak, że nie podejmie żadnych działań mających na celu naruszenie niepodległości Korei.

Japonia uzyskała potwierdzenie swojego zwierzchnictwa nad Półwyspem Koreańskim także od Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. Amerykanie, w myśl

¹⁵ Armed Conflict Events Data, <http://www.onwar.com/aced/> [29.12.2012].

¹⁶ The World War I Document Archive, <http://wwi.lib.byu.edu> [26.12.2012].

porozumienia Tafta – Katsura¹⁷, podpisanego 29 lipca 1905 r. przez premiera Japonii Tarō Katsura i sekretarza wojny Stanów Zjednoczonych Williama Howarda Tafta, uznali włączenie Korei do japońskiej strefy wpływów w zamian za możliwość swobodnego działania na Filipinach. Brytyjczycy natomiast uzyskali rozszerzenie postanowień traktatu sojuszniczego z 1902 r. na całą Azję Wschodnią. Już nic nie stało Japonii na drodze do zniewolenia narodu koreańskiego.

Ustanowienie japońskiego protektoratu nad Koreą w 1905 r.

Jeszcze w czasie wojny japońsko-rosyjskiej Cesarstwo Japonii podpisało dwa protokoły z koreańskim rządem¹⁸. Pierwszy z nich, z dnia 22 sierpnia 1904 r., ograniczał suwerenność Korei w dziedzinie kreowania polityki finansowej (wszelkie decyzje musiały być konsultowane z japońskim „doradcą”) oraz stosunków międzynarodowych (w koreańskim Ministerstwie Spraw Zagranicznych również pojawił się japoński „doradca”, ponadto Koreańczycy mieli konsultować się z rządem Japonii przed zawarciem nowych traktatów lub konwencji z innymi mocarstwami)¹⁹. Drugi protokół, zawarty 1 kwietnia 1905 r., dawał Japończykom pełną kontrolę nad usługami pocztowymi, telegraficznymi i telefonicznymi na Półwyspie Koreańskim w zamian za „odpowiedni procent” zysków²⁰.

Po zakończeniu wojny Japończycy postanowili oficjalnie potwierdzić swoje panowanie w Korei. W tym celu wysłali do Seulu Itō Hirobumiego, czterokrotnego premiera Japonii. Miał on przekonać cesarza Gojonga do podpisania traktatu ustanawiającego japoński protektorat nad jego państwem. 15 listopada 1905 r. Itō rozkazał japońskim wojskom otoczyć dwór cesarza. Dwa dni później pięciu zastraszonych członków koreańskiego rządu zgodziło się podpisać dokument sporządzony przez Itō. Traktat japońsko-koreański z 17 listopada 1905 r.²¹ dawał Japonii pełną kontrolę nad polityką zagraniczną Korei, podporządkowywał wymianę handlową interesom protektora oraz ustanawiał na dworze cesarskim w Seulu urząd rezydenta-generalnego, który miał osobiście nadzorować wykonywanie postanowień traktatu.

Po odrzuceniu traktatu cesarz Gojong wydał deklarację odmowy. W deklaracji monarcha podkreślał, że traktat z 17 listopada nie rodzi skutków prawnych, ponieważ został zawarty niezgodnie z prawem, przy użyciu siły. Cesarz zaznaczył, że nie podpisał dokumentu i nie zamierza tego zrobić. Jego sprzeciw przeszedł

¹⁷ R.A. Esthus, *The Taft-Katsura Agreement – Reality or Myth?*, „The Journal of Modern History” 1959, nr 1, s. 46-51.

¹⁸ M.E. Robinson, *Korea's Twentieth-Century Odyssey*, Honolulu 2007, s. 33.

¹⁹ J.B. Scott, *Korea. Treaties and Agreements*, Washington D.C. 1921, s. 37.

²⁰ *Ibidem*, s. 38-40.

²¹ J.B. Scott, *Korea. Treaties...*, s. 55-56.

jednak bez echa w świecie zachodnim. Mocarstwa zachodnie nie widziały interesu w obronie niepodległości Korei. W 1907 r. Gojong podjął jeszcze jedną próbę zwrócenia uwagi światowej opinii publicznej na sytuację swojego kraju. W tajemnicy przed Japończykami wysłał trzech przedstawicieli na Drugą Konferencję Pokojową w Hadze. Mieli przekazać zgromadzonym, że ich cesarz jest w pełni niezależny od Japonii. Nie udało im się jednak wziąć udziału w konferencji – w oczach dyplomatów zgromadzonych w Hadze Korea nie była już państwem niepodległym. Japonia była traktowana jako jedyny reprezentant narodu koreańskiego. Po tym wydarzeniu cesarz Gojong został zmuszony przez Japończyków do abdykacji. 20 lipca 1907 r. tron Cesarstwa Koreańskiego objął Sunjong, czwarty syn Gojonga.

Naród koreański, biorąc przykład z monarchy, nie pogodził się z utratą suwerenności. Redaktor jednej z gazet w bardzo emocjonalnym artykule wychwalał stanowczą postawę cesarza, nie ukrywał obrzydzenia do tej części rządu, która zdecydowała się podpisać traktat ustanawiający protektorat („są gorsi od świń lub psów”) oraz wzywał naród do walki z Japończykami²². W ramach protestu część koreańskiego establishmentu zdecydowała się popełnić samobójstwo. Najbardziej znanym przykładem targnięcia się na własne życie był przypadek wojskowego Min Yonghwana. W swoim testamencie enigmatycznie napisał, że jest „martwy, ale nie umarł”²³. Wieść o jego śmierci bardzo szybko rozniosła się po kraju, podsycając płomień patriotycznego uniesienia i narodowego gniewu.

Spora grupa Koreańczyków podjęła walkę zbrojną z Japończykami. W 1905 r. powołano pierwszą w XX w. Armię Sprawiedliwych²⁴, której przywódcami zostali konfucjańscy duchowni. Jej celem było przywrócenie suwerenności kraju. Armia miała w gruncie rzeczy charakter partyzantki i borykała się z wieloma problemami, między innymi aprowizacją, brakiem doświadczenia i broni. Po rozwiązaniu koreańskiej armii wielu żołnierzy przyłączyło się do partyzantów. Rok 1907 to szczytowy okres działalności armii – w jej szeregach w ponad 1500 starciach walczyło blisko 70 tysięcy osób. Mimo bohaterstwa i odwagi Armia Sprawiedliwych poniosła klęskę. Życie straciło ponad 17,5 tysiąca osób. Japończykom w pełni udało się spacyfikować Półwysep Koreański dopiero po dokonaniu aneksji w 1910 r.

Pierwszym rezydentem-generałem został autor traktatu o protektoracie Itō Hirobumi. Reprezentował on tę część japońskiego establishmentu, która opowiadała się za pośrednimi rządami nad zreformowaną i stabilną Koreą. Taka taktyka mogła sprawdzić się tylko w przypadku, gdyby cały naród zaakceptował rzeczywistą utratę niepodległości. Tak się jednak nie stało. W świetle oporu, jaki stawiali Koreańczycy, Itō w 1907 r., poza wspomnianymi wyżej działaniami (rozwiązaniem koreańskiej

²² L.K. Yuh, *Education, the Struggle for Power, and Identity Formation in Korea, 1876–1910*, Ann Arbor 2008, s. 208.

²³ M.E. Robinson, *Korea's...*, s. 34.

²⁴ KBS World, <http://world.kbs.co.kr/english/> [28.12.2012].

armii i zmuszeniem cesarza Gojonga do abdykacji na rzecz swojego syna Sunjongga), przejął kontrolę na policją i sądownictwem oraz ograniczał wolność słowa. Następcy Itō – Sone Arasuke i Terauchi Masatake – byli zwolennikami poglądu, że Koreę trzeba jak najszybciej bezpośrednio włączyć do Cesarstwa Japonii, a samych Koreańczyków uczynić lojalnymi poddanymi imperatora.

Aneksja Korei w 1910 r.

W 1910 r. Japończycy postanowili skończyć z fikcją, jaką była niepodległość Cesarstwa Koreańskiego. 22 sierpnia 1910 r. doszło do podpisania przez rezydenta-generalą Terauchi Masatake oraz koreańskiego premiera Lee Wan-Yonga²⁵ traktatu o aneksji (cesarz Sunjong odmówił złożenia podpisu, co w świetle prawa czyniło go nieważnym), a siedem dni później, 29 sierpnia 1910 r., dokument wszedł w życie²⁶. Traktat był kolejnym przykładem złamania prawa, ponieważ rząd Japonii sam zobowiązał się w artykule 3 protokołu z 23 lutego 1904 r.²⁷, że będzie „definitywnie gwarantował niepodległość i terytorialną integralność włości koreańskiej Rodziny Imperialnej”.

Na mocy traktatu cesarz Korei dokonał całkowitego i wieczystego zrzeczenia się suwerennych praw do całej Korei na rzecz cesarza Japonii. W zamian władca Japonii zobowiązał się zapewnić koreańskiej rodzinie cesarskiej wszelkie należne jej honory oraz środki pozwalające zachować dotychczasowy tryb życia, a całemu narodowi koreańskiemu dobrobyt. Na miejsce rezydenta-generalą utworzono urząd gubernatora-generalą, który miał kierować całą administracją na Półwyspie Koreańskim. Traktat ustanawiał też nową nazwę dla Korei – Chosŏn.

W świecie zachodnim wiadomość o aneksji Korei została przyjęta bez większego zdziwienia. Europejczycy i Amerykanie spodziewali się takiego obrotu spraw po traktacie z 1905 r. Co więcej, na Zachodzie uważano, że to wydarzenie jest wręcz czymś pozytywnym i koniecznym. Sądzone, że lepiej rozwinięta Japonia przyniesie narodowi koreańskiemu dobrobyt i postęp, jakich ten nie potrafił sobie samemu zapewnić. Fakt, że Japonia była zainteresowana właśnie Koreą i Chinami, był z ogromnym zachwytem przyjmowany przez rządy w Londynie, Waszyngtonie czy Paryżu – gwarantowało to bezpieczeństwo amerykańskim Filipinom, francuskim

²⁵ Lee Wan-Yong był projapońskim szefem koreańskiego rządu. Sądził, że podpisując traktat, przyczyni się do utworzenia monarchii dualistycznej, wzorowanej na Austro-Węgrzech. W podziękowaniu za współpracę otrzymał od Japończyków tytuł księcia. Po odzyskaniu przez Koreę niepodległości jego zwłoki zostały rozczłonkowane, co jest uważane za największą karę w tradycji konfucjańskiej.

²⁶ J.B. Scott, *Korea. Treaties...*, s. 65-68.

²⁷ *Ibidem*, s. 36.

Indochinom i licznym koloniom brytyjskim w Azji Południowo-Wschodniej. Japoński rząd zyskiwał nie tylko 13 mln nowych poddanych oraz niczym nieskrępowany dostęp do bogatych zasobów gospodarczych Korei, ale, co równie ważne, także ogromne uznanie w cywilizowanym świecie. Oto Japonia, kraj do niedawna zacofany i nieodgrywający żadnej roli w świecie, sama zaczęła nieść kaganek postępu zacofanym narodom Dalekiego Wschodu. Po spektakularnym zwycięstwie nad Rosją z 1905 r. i aneksji Korei pięć lat później nikt nie mógł mieć wątpliwości, że Cesarstwo Japonii weszło do wąskiego grona światowych mocarstw²⁸.

Korea w XX w.

Dla Korei rozpoczął się trzydziestopięcioletni okres japońskiej okupacji. Kolonizatorzy ingerowali w każdy aspekt życia mieszkańców Półwyspu Koreańskiego – od kultury i tradycji po bankowość. Japończycy bezskutecznie starali się przekształcić zniewolony naród w poslušnych poddanych swojego cesarza. Sami Koreańczycy, bardzo dumni ze swojej historii i kultury (których źródeł należy szukać już w trzecim tysiącleciu p.n.e.), nigdy nie pogodzili się z utratą suwerenności – już w marcu 1919 r. miał miejsce wielki zryw narodu pragnącego niepodległości. W tym samym roku powołano do życia Koreański Rząd Tymczasowy z siedzibą w Szanghaju. Rząd Japonii siłą wcielał młodych Koreańczyków do armii i wysyłał ich na fronty II wojny światowej, gdzie walczyli o chwałę znienawidzonego imperium.

Wraz z końcem II wojny światowej Półwysep Koreański został uwolniony spod niechcianej władzy Japończyków, jednak tragedia jego mieszkańców jeszcze się nie skończyła. Doszło do podziału kraju na dwa państwa – komunistyczną i proradziecką Koreańską Republikę Ludowo-Demokratyczną oraz prozachodnią Republikę Korei. W latach 1950–1953 toczyła się bratobójcza wojna (oficjalnie nadal trwa, ponieważ nie podpisano traktatu pokojowego), która przypieczętowała podział Półwyspu. W trakcie wojny życie straciło około 1,5 mln osób²⁹.

Po wojnie Republika Korei, dzięki zachodniej pomocy, była jednym z najszybciej rozwijających się państw na świecie. Obecnie jest uważana za gospodarkę wysoko-rozwiniętą, a południowokoreańskie produkty, na przykład telefony Samsunga czy kultura masowa, K-Pop i koreańskie dramy, szturmem podbijają świat. Losy KRLD potoczyły się w zupełnie innym kierunku. Centralne planowanie i totalitaryzm przyniosły jej głód i ubóstwo. O Korei Północnej słyży się tylko przy okazji kolejnych prób jądrowych przeprowadzanych przez tamtejszy bezwzględny reżim. Kwestia zjednoczenia Półwyspu wydaje się w najbliższych latach niemożliwa.

²⁸ J. Kim, *Representing the Invisible: The American Perceptions of Colonial Korea, 1910–1945*, New York 2011, s. 83-86.

²⁹ R.E. Dupuy, T.N. Dupuy, *The Harper Encyclopedia of Military History*, New York 1993, s. 1365.

Podsumowanie

Japonia, po zakończeniu izolacji w 1853 r. i restauracji Meiji z 1868 r., przeszła proces gruntownej i nieprzerwanej modernizacji i westernizacji. Rząd dbał o rozwój gospodarki, edukacji i armii. Modernizacja przyniosła wiele pozytywnych efektów, między innymi wzrost zamożności społeczeństwa czy nadrabianie braków cywilizacyjnych w stosunku do rozwiniętego Zachodu. Miała jednak swoją ciemną stronę – rozbudziła japoński nacjonalizm, który objawiał się w agresywnej polityce zagranicznej. Jedną z ofiar tej polityki była Korea. Państwo to również podjęło wysiłek unowocześnienia się, który zakończył się niepowodzeniem.

Japonia w celu podporządkowania sobie Korei musiała pokonać państwa, którym również zależało na zwierzchnictwie nad Półwyspem Koreańskim. Z powodzeniem walczyła z Chinami (1894–1895) oraz Rosją (1904–1905). W obu tych wojnach życie straciło około 260 tysięcy ludzi, a w czasie walk partyzanckich kolejne 17 tysięcy. Rządy mocarstw zachodnich z pewnym zadowoleniem przyglądały się działaniom Japonii, ponieważ jej zaangażowanie w Chinach i Korei zabezpieczało ich własne interesy w rejonie Dalekiego Wschodu.

W 1905 r. Japonia narzuciła Korei swój protektorat. Naród koreański nie godził się na rzeczywistą utratę niepodległości, lecz jego walka, w obliczu braku zainteresowania Zachodu, była skazana na niepowodzenie. Opór stawiany przez Koreańczyków przekonał rząd Japonii do słuszności tezy o potrzebie aneksji Korei, co nastąpiło w 1910 r. Półwysep Koreański znajdował się pod panowaniem Japończyków przez 35 lat. Po II wojnie światowej został podzielony między dwa państwa – ubogą i komunistyczną Koreańską Republikę Ludowo-Demokratyczną na północy oraz rozwijającą i bogacącą się Republikę Korei na południu.

SUMMARY

THE PROCESS OF TRANSFORMATION OF KOREA INTO JAPANESE COLONY IN THE LATE NINETEENTH AND EARLY TWENTIETH CENTURY

At the beginning of the article the author describes Japanese isolationism and successful process of modernization and westernization which began in Japan in 1868, then goes to situation of Korea in the second half of the nineteenth century – its openness to the world and the modernization from the years 1897–1910. In the next part of the article readers will find out about Russo-Japanese War which took place in 1904–1905. Events from 1905 and 1910 are presented later and at the end of the article the author summarizes Korean history in the twentieth century.